

De plaats van de houtkap en de houtoogst bij het bosbeheer

M. Bol
Bosbouwproefstation

De artikelenserie in dit tijdschrift beoogt zicht en uitzicht te geven op de problematiek van de bosexploïtatie in een dichtbevolkt land, waar men bos aanlegt en beheert vanwege zijn veelzijdige betekenis. Alvorens in te gaan op de technische, economische en biologische implicaties lijkt het zinvol een beschouwing te wijden aan de plaats die de houtkap – het scheiden van de boom van de stronk – inneemt in het totaal van beheersactiviteiten.

Bij en motorzaag worden gehanteerd bij bosverzorging en bosverjonging, zodat gesproken kan worden van verzorgings- en verjongingskap. Deze termen gaan duidelijk uit van creatieve activiteit in plaats van liquidatie, waarmee de woorden kap en bijl soms worden verbonden.

Bij bosverzorging (stamtalregeling, dunning) worden bomen primair geveld om ruimte te scheppen voor optimale ontwikkeling van blijvende exemplaren. Verzorging kost als regel geld. Men dient te trachten de kosten, met inachtnaam van de doelstellingen, zo laag mogelijk te doen zijn. Dit leidt tot het in het bos laten liggen van geveld, dunne bomen (als dat niet strijdig is met bv. de boshygiëne), tot destructie of tot opwerken en verkoop (houtoogst). In feite is er in het laatste geval soms sprake van een netto-opbrengst. Als gevolg van de in het verleden toegepaste hoge stamtallen per ha bij het aanleggen van beplantingen in combinatie met de sterk gestegen kosten van arbeid, brengt de verzorging in toenemende mate kosten met zich mee. Door vermindering van het aanvangsstamtal per ha, te zamen met een efficiënte uitvoering van verzorgingswerkzaamheden, wordt getracht deze stijgende kosten een halt toe te roepen. Bij de noodzakelijke bosverjonging worden bomen geveld, opgewerkt en verkocht. Deze verkoop levert jaarlijkse opbrengsten, die van belang zijn voor de instandhouding van het bosgebied. Het tijdstip van de bosverjonging kan worden bepaald door biologische en economische maatstaven. In het eerste geval kan kap plaatsvinden bij of enige jaren voor het fysiologische einde van de opstand. In feite is er dan sprake van anticiperen op achteruitgang en dood *) of met een wat gewaagde sprong naar de discussie rond het einde van het menselijk leven, van euthanasie. Een dergelijk ingrijpen kan bij in verval gerakende opstanden worden gerechtvaardigd omdat anders de boshygiëne in gevaar kan komen, omdat door vallende takken of boomdelen gevaar kan ontstaan voor de omgeving (de werkende en recreërende mens) en omdat niet ingrijpen

leidt tot verspilling van hout en opbrengsten. In het laatste geval, hantering van economische maatstaven, daarbij het begrip economie in enge betekenis gebruikend – uitsluitend lettende op ponderabele voortbrenging – zal het tijdstip van kap in het algemeen verder worden vervroegd.

Aldus is de houtkap een geïntegreerd onderdeel van het beheer. Het bij oordeelkundige kap vrijkomende hout – in Nederland rond 1980 1.000.000 m³ jaarlijks met een waarde als rondhoutsortiment loco gebruiker van 70 à 75 miljoen gulden – kan verder worden verwerkt en verkocht. Daarbij gaat het niet aan om te elsen dat alle kosten van onze bossen met veelzijdige doelstelling worden bestreden uit de houtopbrengsten. Te lang heeft de bosbouw zich in die hoek laten dringen. Het produkt hout kan niet meer dan een bijdrage geven. Van een bijdrage kan worden gesproken indien de prijs voor hout, liggend langs de bosweg, uitgaat boven de arbeids- en machinekosten voor oogst en terreintransport minus de kosten van vellen en eventuele kosten van ruimen of destructie. Deze aftrekposten horen niet ten laste te worden gebracht van de houtoogst, maar van de veelzijdige doelstelling. Vanuit die positie lijkt het bij bosverzorging en -verjonging vrijkomende produkt hout nog geruime tijd een bijdrage te kunnen leveren tot bosinstandhouding. Andere bijdragen dienen te worden ontleend aan andere door het bos geproduceerde goederen of diensten. Er is geen enkele reden zich te generen gebruik te maken van opbrengsten van het produkt hout, indien de toegepaste houtoogsttechnieken passen in het totaal der doelstellingen. In dit verband is een zorgvuldige begeleiding van de mechanisatie gewenst. Daarom ook moet de bosbeheerder de beginselen van de technische beheersen, ongeacht of de uitvoering in eigen beheer wordt verricht of aan derden wordt overgelaten. De beheerder moet in kwantitatieve en kwalitatieve zin kunnen oordelen, zonodig veroordelen.

De plaats van de houtkap in dichtbevolkte landen, in bossen met veelzijdige betekenis, is hiermee aangeduid en tevens die van de houtoogst. Het primaat van de economie in de beperkte zin van het woord moge voorbij zijn, dat betekent echter niet het einde van de houtkap of van de houtoogst. Onze bossen zijn niet gebaat bij het leggen van een moratorium op het gebruik van motorzaag en bijl.

*) Wackerman, A. E., W. D. Hagenstein and A. S. Michell, 1966. Harvesting timber crops. McGraw - Hill Inc., New York.